

Motion till riksdagen 2005/06:Kr38

av **Gunilla Tjernberg m.fl. (kd, m, fp, c)**
med anledning av prop. 2005/06:192

Lära, växa, förändra – Regeringens folkbildningsproposition

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om en bibehållen ordning av statens syften med folkbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om ambitionen att minska behovet av det individuella programmet genom att öka det individanpassade stödet i tidigare skolår.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att stärka möjligheterna för folkbildningen att vara en del av det livslånga lärandet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att möjligheterna för funktionshindrade att delta i folkbildningen måste öka.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om vikten av att ett kvalitetsarbete införs, för att säkerställa ett tillbörligt nyttjande av statsanslaget.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om utformningen av kvalitativa kriterier i statsanslaget.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att förstärka Folkbildningsrådets myndighetsroll.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att förstärkningen av Folkbildningsrådets uppgifter i större utsträckning bör lämnas till Folkbildningsförbundet och RIO.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att särskilja uppdragsutbildningen från den folkbildande statsbidragsfinansierade verksamheten.

Fel! Okänt namn på

2 Folkbildning för civilsamhälle och demokrati

I Sverige finns en lång tradition av ideellt engagemang. En levande demokrati förutsätter många mötesplatser där människor kan träffas, skaffa sig nya kunskaper och erfarenheter samt utbyta åsikter och tankar. Grunden i en svensk deltagardemokrati är bl.a. de tusentals mötesplatser som genom föreningsliv, studieförbund och partier erbjuds i det lokala samhället.

Samhällets utveckling är dessutom beroende av människors företagsamhet och skapande förmåga. Kreativa miljöer formas av en helhet, där människor trivs och får möjlighet att skapa, där föreningsliv och kultur är levande. Det sker bäst när människor själva får vara med och utforma miljön. Folkbildningen har också stor betydelse för den demokratiska infrastrukturen i vårt land, inte minst genom att vara en verksamhet som förmår nå över generationsgränserna.

Genom denna motion vill partierna i Allians för Sverige (Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet) ge sin syn på folkbildningen. Politiken måste utformas så att entreprenörskap och vilja att ta ansvar uppmuntras och premieras. Det behövs en aktiv politik som ger ökat utrymme för människor att ta ansvar och visa engagemang för gemensamma angelägenheter. Att värna om och bidra till att fria medborgarorganisationer i civilsamhället kan utvecklas är därför ett viktigt led i en politik för att främja enskilda människors initiativkraft. Staten har ett ansvar för att stödja folkbildningen genom att ange en övergripande målsättning. Genom att hålla folkbildningen fri från en alltför reglerad politisk styrning kan folkbildningens egenart och själ bevaras och utvecklas.

Regeringen beskriver i propositionen om folkbildningen att vissa upplever en maktlöshet som är svår att ta sig ur, och att folkbildningen strävar efter att ge mest till dem som fått minst, att skapa bildning för och tillsammans med dem som är mest missgynnade. Folkbildningen har en kompensatorisk uppgift, att utjämna genom bildning. Vi konstaterar att höga skatter, arbetslöshet och vissa inlåsnings effekter på arbetsmarknaden i hög grad bidrar till just denna maktlöshet, som därmed inte enbart löses av mer stöd till folkbildningen. Vidare noterar vi att den utredning som gjordes för tio år sedan (SUFO 1996) konstaterade att studieförbunden borde kunna göra mer för att öka deltagandet bland korttidsutbildade, invandrare och arbetslösa.

3 Demokrati, lärande och personlig utveckling

3.1 Syftet med statsbidraget

De syften med statsbidraget till folkbildningen som lades fast genom riksdagsbeslutet 1998 bör även fortsättningsvis i allt väsentligt gälla. Vi instäm-

mer i regeringens förslag, men konstaterar att regeringen i fråga om syftena föreslår en förändring av förordningen som inte förklaras i propositionen. Syftet att ”stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin” framhålls före syftet att ”göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen”. I avsaknad av förklaring anser vi därför att nuvarande inbördes ordning mellan syftena bör bibehållas tills vidare. Detta bör ges regeringen till känna.

Det ligger ett värde i att det finns dels en kontinuitet i synen på målen för statsbidraget, dels en gemensam värdegrund som går över partigränserna. Folkhögskolor har olika huvudmän och de politiska partierna är på olika sätt involverade i studieförbundens verksamhet. Det är därför viktigt att det finns klara och tydliga spelregler som kan tillämpas oavsett vilket politiskt block som för tillfället har den politiska makten. Det bör råda en stor samstämmighet över blockgränserna om syftet med statsbidraget till folkbildningen och om de verksamhetsområden som bör prioriteras.

Vi har inget principiellt att invända mot förändringen från tre prioriterade målgrupper till sju verksamhetsområden, inte minst eftersom både SUFO 2 (Statens utvärdering av folkbildningen) och remissinstanserna för fram kritik mot de prioriterade grupperna. Däremot har vi synpunkter på några av de sju verksamhetsområdena.

3.2 Den gemensamma värdegrunden

De som befolkar styrelserna i de nio studieförbunden är till övervägande del medelålders, svenska män. Deltagarna i kurser och cirklar är däremot till nästan 60 procent kvinnor (57–58 procent). Vi menar att i det förhållandet ligger en utmaning som studieförbunden snarast måste anta. Det är angeläget att studieförbundens styrelser på ett så rättvist sätt som det är möjligt förmår representera deltagarna.

3.3 Det mångkulturella samhällets utmaningar

Regeringens förslag är att statens stöd till folkbildningen skall bidra till att dess organisationer medverkar till att människor med olika bakgrund möts, får ökad förståelse för varandra och utbyter erfarenheter sinsemellan så att utanförskap, segregering, konflikter och diskriminering motverkas. Folkbildningen uppstod en gång i arbetar-, nykterhets-, landsbygds- och frikyrkliga rörelser. Vi är inte övertygade om att statens stöd skall riktas för att skapa en påtvingad heterogenitet i folkbildningen. Det måste också finnas möjlighet att inom folkbildningen behandla problem som enbart berör t.ex. invandrare, genom att i studiecirkelform lära mer om vad det innebär att ha två identiteter, att förhålla sig till två normsystem, två kulturer m.m.

Andelen invandrare inom folkbildningen motsvarar ungefär riksgenomsnittet av medborgare i landet. Med tanke på att invandrare är en prioriterad grupp bör den gruppen uppmärksammas ytterligare. Därför bör både studie-

Fel! Okänt namn på

förbund och folkhögskolor öka sina ansträngningar att rekrytera invandrare. Ett viktigt led i detta arbete kan vara att studieförbund och folkhögskolor också i ökad utsträckning får anordna svenska för invandrare (sfi). Riksdagen har nyligen beslutat att sfi skall kunna anordnas i folkhögskolan, som genom sin miljö och sin pedagogik kan vara ett bra alternativ till kommunen som anordnare.

3.4 Det livslånga lärandet

3.4.1 Det individuella programmet

I propositionen anförs att folkhögskolan i flera kommuner har använts för att genomföra gymnasieskolans individuella program och att erfarenheterna är goda. Vi har ingen anledning att betvivla detta. Det är emellertid enligt vår mening ett bevis på att regeringens politik för ungdomsskolan har misslyckats, dels att det individuella programmet har blivit så omfattande, dels att man måste använda andra skolformer för att genomföra det. De resurser som satsas på det individuella programmet kommer för sent för många ungdomar. Individanpassat stöd behöver utvecklas och sättas in tidigt i grundskolan. Om eleverna tidigt i skolan skaffar sig de grundläggande färdigheterna har de betydligt större förutsättningar att bli behöriga för nationella program i gymnasieskolan. Då skulle det individuella programmet kunna minska radikalt och så småningom helt avskaffas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

3.4.2 Folkbildning i vuxnas lärande

Studieförbund och folkhögskolor är betydelsefulla delar i ett kunskapsamhälle där alla ges möjlighet till livslångt lärande, utifrån individens egna behov. Den statliga utvärderingen av folkbildningen som gjordes 2004 underströk också detta faktum. Detsamma har tidigare konstaterats vid utvärderingen av Kunskapslyftet. Det är angeläget att stärka möjligheterna för folkbildningen (det informella lärandets aktörer) att leva upp till förväntningarna att vara en aktiv partner inom det livslånga lärandet, exempelvis:

- som partner/aktör i lokala lärcentrer, både när det gäller information om studiemöjligheter och att genomföra sådana insatser,
- genom uppsökande verksamhet gentemot t.ex. korttidsutbildade,
- staten bör uppmuntra kommunerna att involvera det informella lärandet genom studieförbund och folkhögskolor i det lokala arbetet för ett livslångt lärande.

Detta bör ges regeringen till känna.

3.5 Personer med funktionshinder

SUFO 2 påpekar att personer med funktionshinder inte har ett reellt inflytande på folkbildningens verksamhet, eftersom de inte finns tillräckligt representerade i styrelser eller som anställda i studieförbund eller folkhögskolor.

Funktionshinder är inte bara fysiska, utan kan också vara psykiska. Det behövs därför mer än handikappramer, det behövs kunskap om funktionshinder för att bemöta människor med utvecklingsstörning på rätt sätt. För människor med psykiska funktionshinder kan folkbildningen utgöra en värdefull möjlighet till utbildning. SUFO 2:s kartläggning visar också att de personer med funktionshinder som deltar i studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet till största delen är personer med psykiska funktionshinder. För att psykiskt funktionshindrade skall kunna erbjudas en utbildning av hög kvalitet är det också viktigt att lärare och studieledare får ökade kunskaper om psykiska funktionshinder.

Personer med fysiska funktionshinder, dvs. syn- och hörselskadade och rörelsehindrade är underrepresenterade i folkbildningen. Det kan bero på att lokalerna inte är anpassade till dessa gruppers förutsättningar och behov, och att det inte finns tillräckliga resurser till tekniska hjälpmedel. Vi anser att de statliga bidragen till lokalanpassning och tekniska hjälpmedel för funktionshindrade av olika slag bör öka både inom ramen för folkbildningsanslaget och inom ramen för Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus).

Det är en rättvis- och jämlikhetsfråga att även personer med fysiska och psykiska funktionshinder har möjlighet att delta i studiecirklar och folkhögskolekurser. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

4 Självständighet, ansvar och kvalitet

Vi menar att det är viktigt med folkbildning vars aktörer har stor frihet att själva utforma sin verksamhet. Men utifrån folkbildningens möjligheter att förstärka både integration och folkhälsa bör uppdraget till studieförbund och folkhögskolor ses över, göras tydligare och kopplas till ekonomiska incitament. Det finns ett stort behov av att öka insatserna i områden där många människor lever i utanförskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.1 Kvalitetsarbete

Propositionen framhåller att kvalitativa kriterier behöver tillföras de modeller för fördelning av statsbidrag som tillämpas på olika nivåer inom folkbildningen. Former för fristående granskning av verksamheterna bör introduceras. Det bidragsfusk som uppmärksammas på flera håll behandlas knappt alls i propositionen. Det är förvånande. En given förutsättning då staten använder de

Fel! Okänt namn på

medel som skattebetalare skjuter till är en god uppföljning som säkerställer att medlen inte används på ett oansvarigt sätt. Detta bör ges regeringen till känna.

Samtidigt är det värt att uppmärksamma den vidare utformningen av de kvalitativa kriterierna. De studieförbund som har större möjlighet att stå för en god kvalitet är de med historiskt väl fungerande verksamhet. I nuvarande statsanslag, som bygger på en historisk fyraårsperiod, gynnas de folkbildningsorganisationer som har en sjunkande volym ekonomiskt eftersom de får ett anslag som är högre än den aktuella volymen. Folkbildningsorganisationer som expanderar måste göra det underfinansierat i dagens system, vilket gör att de riskerar att inte nå en kvalitet som står i proportion till verksamhetens omfattning. En effekt som kan uppstå om kvalitetsaspekter knyts till kvantitetsaspekterna är att systemen förstärker varandra och har en konserverande effekt på både folkbildningens struktur och innehåll. Det är inte rimligt och även detta bör därför ges regeringen till känna.

4.2 Folkbildningsrådet

Regeringen konstaterar att det finns ett spänningsförhållande mellan Folkbildningsrådets båda uppgifter att vara dels en ideell organisation som skall företräda folkbildningen, dels en myndighet med uppgift att bl.a. fördela statsbidragen till studieförbund och folkhögskolor. Trots detta anser regeringen att den nuvarande ordningen skall bestå. Regeringen föreslår en förstärkning av Folkbildningsrådets myndighetsroll genom att det skall ges rätt att även återkalla statsbidrag till verksamhet som inte uppfyller statens villkor.

Vi anser att Folkbildningsrådets myndighetsroll bör förstärkas ytterligare så att folkbildningen får en tydlig myndighet som företrädare, som kan hävda folkbildningens roll inom området vuxnas lärande. Detta innebär också ett stort uppföljningsansvar. Folkbildningsrådets främjandepgifter, såsom kvalitetsarbete och pedagogisk verksamhet, flexibelt lärande (IT och distansverksamhet) samt internationell verksamhet bör i större utsträckning lämnas till folkbildningens egna intresseorganisationer, såsom Folkbildningsförbundet och RIO. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Bildningsarbete och inte verksamhetsstöd

Regeringen gör bedömningen att statsbidraget bör finansiera studie-, bildnings- och kulturarbete inom studieförbund och folkhögskolor och inte användas som ett allmänt verksamhets- och organisationsstöd. Det är en självklarhet och borde inte behöva uttalas. En undersökning som Folkbildningsrådet gjort 2004 visar emellertid att en stor andel av de intervjuade deltagarna inte deltagit i någon studiecirkel under året men ändå funnits med på deltagarlistor. Inom vissa områden, t.ex. musik- och körverksamhet samt idrott, kan det vara särskilt svårt att skilja mellan vad som är en förenings eller organisations egentliga verksamhet och vad som är statsbidragsberättigad studie- och bildningsverksamhet.

4.4 Pedagogik och flexibelt lärande

SUFO 2 konstaterar att utvecklingen har gått mot att folkbildningen, från att ha haft en särskild ställning och fungerat som en pedagogisk idégivare, övergått till att bli en anordnare av studie- och bildningsarbete bland många andra. Möjligheterna till ett flexibelt lärande är betydelsefullt för både individ och samhället i stort. Samtidigt går det inte att komma ifrån att orsakerna till förändringen inom folkbildningen är ett resultat av skolans misslyckande under den socialdemokratiska regeringen. I våra respektive riksdagsmotioner på utbildningsområdet utvecklar vi resonemangen och konstaterar att målet för vår politik är att återge folkbildningen något av den pedagogiska inspirationskälla som man faktiskt varit, inte minst för fristående skolor.

5 Folkbildningens ekonomi

Regeringen avser att öronmärka vissa resurser för en ökad satsning på forskning inom folkbildningens område. Vi anser – liksom regeringen – att det är viktigt med en högkvalitativ forskning om folkbildningen och om vuxenutbildningen över huvud taget. Den kartläggning som Kunskapslyftkommittén gjorde omkring år 2000 visade att forskning om vuxenutbildningen var underdimensionerad i jämförelse med övrig pedagogisk forskning. Den som fanns handlade huvudsakligen om utbildning i arbetslivet och högskolan.

5.1 Uppdragsutbildning

Uppdragsutbildning är en viktig uppgift för studieförbund/folkhögskolor. Det nära samarbetet mellan organisationer och studieförbund innehåller både styrkor och svagheter. Uppdragsutbildning innebär att studieförbunden inte är så fria och oberoende som vi anser är eftersträvansvärt. Vi framhåller att det är viktigt att bevaka utvecklingen framöver så att uppdragsutbildningen i realiteten på olika plan utgör ett tillskott till folkbildningen. Det måste också klargöras att studieförbund/folkhögskolor tydligt måste särskilja uppdragsutbildningen från den folkbildande verksamheten (med statsbidrag), bl.a. för att undvika illojal konkurrens. Detta bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 april 2006

Gunilla Tjernberg (kd)

Kent Olsson (m)

Birgitta Sellén (c)

Anna Lindgren (m)

Hans Backman (fp)

Lars-Ivar Ericson (c)

Lennart Kollmats (fp)

Lena Adelson Liljeroth (m)

Cecilia Wikström (fp)

Kenneth Lantz (kd)